

Arbejdsmiljø i værksteder

BAR Jord til Bord

Forord

Branchearbejdsmiljørådet (BAR) Jord til Bord udgiver denne vejledning om Arbejdsmiljø i værksteder med konkrete anvisninger, der gælder ved indretning af serviceværksteder på virksomheder inden for det grønne område.

BAR Jord til Bord består af repræsentanter fra arbejdsmarkedets parter og er oprettet i henhold til Arbejdsmiljøloven. Rådet har blandt andet til opgave at informere og vejlede om arbejdsmiljøforhold.

BAR Jord til Bord har nedsat Jordbrugets Arbejdsmiljøudvalg som permanent udvalg. Udvalget beskæftiger sig med arbejdsmiljø inden for landbrug, skovbrug, gartneri og anlægsgartneri. Udvalgets sammensætning, formål og opgaver fremgår af BAR Jord til Bords hjemmeside www.barjordtilbord.dk.

Denne vejledning er udarbejdet af Jordbrugets Arbejdsmiljøudvalg i samarbejde med Videncentret for Landbrug.

Arbejdstilsynet har haft vejledningen til gennemsyn og finder at indholdet i den er i overensstemmelse med arbejdsmiljøloven. Arbejdstilsynet har alene vurderet vejledningen som den foreligger, og har ikke taget stilling til, om den dækker samtlige relevante emner inden for det pågældende område.

Jordbrugets Arbejdsmiljøudvalg,

Johnny Ulf Larsen

Gartneri-, Land- og Skovbrugets Arbejdsgivere, GLS-A

Vagn Henriksen

Fagligt Fælles Forbund, 3F

Kolofon

Udgiver	BAR Jord til Bord, Jordbrugets Arbejdsmiljøudvalg
Tekst & layout	Videncentret for Landbrug
Foto	Gert Skærlund Andersen, Jens Tønnesen, LandbrugsMedierne
Tryk	GP Tryk, Grenaa
Oplag	2.000 stk.

Juni 2013

ISBN 978-87-91073830

Varenr. 1420-84

Indhold

Indledning	3
Faste arbejdssteder – indrettet til formålet.....	4
Velfærdsforanstaltninger – hvad er det?	5
Støj – dæmp støjen ved kilden	6
Ventilation – fjern forurening ved kilden	7
Belysning – tilpasset omgivelser og opgave.....	8
Værkstedets maskiner – instruér grundigt.....	9
Trykbærende udstyr – eftersyn og kontrol.....	10
Svejsning og skæring i metal – altid med udsugning	11
El- og trykluftsværktøj – betjening.....	12
Løftegrej – for bedre arbejdsstillinger	13
Brand og eksplosion – udstyr og instruktion	14
Olier og kemikalier – styr på stofferne med APB	15
Orden og ryddelighed – for bedre sikkerhed.....	16
Personlige værnemidler – når opgaven kræver det	17
Love og regler – værd at vide	18

Indledning

Baggrunden for denne vejledning er, at der ofte sker ulykker og nærved-ulykker under reparation og service på maskiner i jordbruget. Hvert år skades flere personer mere eller mindre alvorligt, og dødsulykker er ikke ualmindelige.

Reparation og service foretages typisk i et serviceværksted. Det skal indrettes og udstyres, så alle opgaver kan udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuld forsvarligt – hvad enten der er tale om landbrug, skovbrug, gartneri eller anlægsgartneri.

De opgaver, der udføres i serviceværkstedet, er klargøring og vedligeholdelse af virksomhedens maskiner.

Typiske opgaver er:

- Smøring og rengøring
- Sikkerhedstjek og vedligeholdelse
- Mindre reparationer af fx lygter og reflekser
- Udskiftning af sliddele, fx på plove og harver
- Eventuelle nødreparationer i højsæsoner
- Sikkerhedseftersyn og hovedeftersyn af virksomhedens maskiner.

Et serviceværksted er omfattet af en række særlige regler, som vil blive gennemgået i denne vejledning om 'Arbejds miljø i værksteder'. Det drejer sig om indeklima, fx støj og ventilation, sikker omgang med maskiner, ryddelighed m.m. Vejledningen indeholder derudover konkrete anbefalinger til indretning af serviceværkstedet.

Faste arbejdssteder – indrettet til formålet

Arbejdssteder, herunder værksteder på landbrugsbedrifter, skal indrettes efter bekendtgørelse om faste arbejdssteders indretning. Bekendtgørelsen omfatter alle virksomhedens bygninger, driftsanlæg m.v. samt arealerne i umiddelbar tilknytning hertil, som arbejdsgiverens ansatte har adgang til som led i deres arbejde. Bekendtgørelsen skal derfor også være opfyldt, hvis garager eller maskinrum benyttes til reparation, ombygning af maskiner og redskaber o.l.

Et serviceværksted bør være stort nok til, at også virksomhedens største maskiner kan efterses og klargøres. Værkstedet bør være fornuftigt placeret trafikalt, både når det gælder færdsel internt på bedriften og færdselsveje til og fra virksomheden.

Et værksted skal være indrettet i forhold til de arbejdsopgaver, der udføres i lokalet. Hvis der fx svejdes, skal lokalet være indrettet med udsugning.

Medarbejdere skal i forbindelse med arbejdet i værksteder have adgang til nødvendige velfærdsforanstaltninger.

Der skal i fornødent omfang være opsat skilte, som giver oplysning eller advarsel om forhold, der har betydning for sikkerheden og sundheden, fx påbudsskilte om høreværn.

Arbejdsrum skal være forsvarligt isolerede mod fugt, kulde, varme, støj og vibrationer.

Områder, hvor der er fare for fald eller nedstyrtning, skal sikres med indhegning, rækværk eller anden passende foranstaltning fx sikkerhedsline.

Anlæg/indretning, vær opmærksom på:

- Plads til store maskiner
- God placering på arbejdsstedet
- Indrettet til arbejdsopgaverne
- Relevante påbudsskilte
- Nødvendige velfærdsforanstaltninger.

Velfærdsforanstaltninger

– hvad er det?

På et fast arbejdssted skal der være følgende faciliteter til rådighed for de ansatte:

- Toilet
- Spiseplads
- Håndvask/baderum
- Garderobe og omklædningsrum
- Renseplads
- Telefon.

Hvis der er beskæftiget mere end tre ansatte skal velfærdsfaciliteterne være indrettet i en bygning i tilknytning til virksomheden. Faciliteterne skal findes i tilstrækkeligt antal, under hensyn til arbejdets art og antallet af personer der i almindelighed benytter dem.

Når der højst er beskæftiget tre ansatte, kan arbejdsgiveren henvise de ansatte til faciliteterne i sin private bolig eller i en tjenestebolig. Men kun på betingelse af, at boligen ligger i nærheden af arbejdsstedet, samt at de pågældende faciliteter opfylder bekendtgørelsens krav.

Der findes detaljerede regler for hvorledes velfærdsforanstaltninger skal være indrettet.

Det er ikke tilladt at ryge på offentlige eller private arbejdspladser. Men loven indeholder to undtagelser:

- Det kan besluttes at indrette rygerum og rygekabiner, hvor rygning kan finde sted.
- Det kan besluttes at tillade rygning i kraner, firmabiler og andre erhvervskøretøjer, der alene tjener som arbejdsplads for en person ad gangen.

På arbejdspladser, hvor der er rygerum eller rygekabiner, skal der op sættes godkendte skilte, som advarer mod forurenede luft.

Tobaksrøg spredes sig fra rygerummet til lokaler tæt på.

Det er sundhedsskadeligt at indånde tobaksforurenede luft.

Sundhedsstyrelsen

Støj

– dæmp støjen ved kilden

Støj kan ødelægge hørelsen. Vær derfor særligt opmærksom på støjende arbejdsoperationer i et værksted. Hvorvidt støj er skadelig afhænger af, hvor længe man er udsat for støjen, og om den er vedvarende eller kort og kraftig (impulsstøj). Støj er for kraftig, når man på 0,5-1 meters afstand skal råbe til hinanden for at blive forstået.

Kraftige støjkilder er vinkelslibere, stiksage, luftmejsler og tilsvarende håndværktøj.

De enkelte arbejdspladser skal være så støjsvage som muligt. Brug mobile støjskærme eller tunge gardiner til at adskille støjende arbejde fra det ikke-støjende. Fjern derudover ventilationsanlæg og kompressorer fra rum med faste arbejdspladser.

Generende efterklang er et tegn på dårlig akustik. Det er tilfældet, hvis det fx runger, når man taber et metalemne, en dør smækker eller hvis man generes af støj på lang afstand.

Værkstedet skal være lyddæmpet, så efterklangstiden nedbringes. Det kan gøres ved at beklæde loftet og eventuelt væggene med materialer, der 'opsuger' lyden. Støjen dæmpes mest effektivt, hvis dæmpning tænkes med, allerede når arbejdsrummet planlægges. Dæmp om muligt støjen, hvor den opstår, fx ved at indkapsle støjkilden. Og vælg støjsvagt udstyr, når der skal anskaffes nyt.

Støj påvirker menneskers sundhed. Fx kan

- vedvarende støjbelastning over 75-80 dB(A) give høreskader
- vedvarende støjbelastning over 85 dB(A) give alvorlige høreskader
- vedvarende støjbelastning på over 90 dB(A) indebære tre gange så høj risiko for alvorlige høreskader, som hvis belastningen er på 85 dB(A)
- kraftig impulsstøj, hvor spidsværdierne overstiger 130-140 dB(C), skader hørelsen selv ved få og kortvarige påvirkninger. Sådan impulsstøj kan blandt andet komme fra slag, fx metal mod metal.

Hvis støjbelastningen er over 80 dB(A) eller i øvrigt skadelig eller stærkt generende, skal der stilles høreværn til rådighed og disse skal benyttes.

Gode råd til effektiv støjdæmpning:

- Dæmp støjen ved kilden
- Brug mobil støjafskærmning
- Beklæd vægge/lofter med absorberende materialer
- Anvend om nødvendigt høreværn.

Ventilation

– fjern forurening ved kilden

Alle arbejdsrum skal have tilstrækkelig frisk luft – uden at det trækker. Den friske luft skal dels sikre en behagelig atmosfære i lokalet, dels fjerne mindre, spredte forureninger.

Stoffer og materialer, der er farlige for sikkerhed og sundhed, skal erstattes af noget ufarligt eller mindre farligt.

Arbejdsprocesser, der udvikler sundhedsskadelige luftarter, som støv, røg, mikroorganismer, aerosoler, eller anden generende luftforurening, skal foregå ved mekanisk udsugning. Udsugning skal fjerne forureningen dér, hvor den udvikles og samtidig tilføre frisk erstatningsluft med passende temperatur.

I områder, hvor der ikke kan installeres effektiv, central udsugning eller bruges transportabel udsugning, skal der altid anvendes åndedrætsværn.

Sådan undgår man forurenede indåndingsluft:

- Erstat farlige stoffer med mindre farlige
- Anvend altid udsugning
- Brug om nødvendigt åndedrætsværn.

Belysning

– tilpasset omgivelser og opgave

Et godt arbejdslys er

- lys, der gør det nemt at se, hvad man foretager sig
- lys, der ikke generer eller trætter øjnene unødvendigt
- så meget dagslys som muligt.

Dagslys er det mest naturlige lys. Forsyn derfor værkstedet med vinduer, så der kan komme lys ind og man samtidig kan kigge ud.

Dagslys ændrer sig – gennem dagen og gennem året. Derfor er det nødvendigt med supplerende kunstigt lys. Dagslys, evt. suppleret med kunstigt lys, skal kunne levere den optimale lysstyrke til hver enkelt arbejdsopgave.

Hovedparten af lyset skal koncentreres omkring det sted, hvor der arbejdes. Det opnås ved en kombination af dagslys, kunstigt lys og eventuelt lys, der rettes direkte mod opgaven/emnet.

Lysstofrør må ikke flimre. Dels er det irriterende, dels kan det gøre det svært at se, om bevægelige maskindele står stille eller bevæger sig med den rigtige hastighed.

Lysets intensitet måles i lux. Den anbefalede belysningsstyrke til forskellige arbejdsrum og arbejdspladser er

- 50 lux i gangarealer
- 100 lux i toilet- og baderum
- 200 lux ved svejsning
- 500 lux ved reparationsarbejder i værksteder.

En sensor på det kunstige lys kan få det til automatisk at tilpasse sig mængden af dagslys. Fx kan man reducere det kunstige lys i forårs- og sommermånederne. Elforbruget kan ofte halveres, uden det forringer lyskvaliteten.

Belysning bør tilpasses omgivelser og opgaver:

- Udnyt dagslys – suppleret med kunstigt lys
- Anvend eventuelt arbejdslys på emnet
- Spar energi med sensor på kunstigt lys.

Værkstedets maskiner

– instruer grundigt

Medarbejdere skal være instrueret i at betjene maskinerne og være klar over, hvilke særlige risici, der er ved at bruge dem. Løsthængende tøj og hår, smykker m.m., der kan gribe fat i maskiners bevægelige dele må ikke forekomme hos dem, der betjener eller servicerer maskiner.

Alle maskiner indkøbt efter 1995 skal være CE-mærkede. Faremomenter, som fx klemningsrisiko og adgang til skarpe eller roterende maskindele skal fjernes eller reduceres. Af maskinens brugsanvisning skal det fremgå hvilke risici der er forbundet med brugen, fx bevægelige dele og hvilke krav, der er til vedligeholdelse samt hvilke personlige værnemidler, der skal anvendes. Maskinerne skal desuden overholde støjkravene, og i den forbindelse skal lokalets akustik og maskinernes placering i forhold til hinanden vurderes.

Ved eventuel ændring af maskiner, skal man være opmærksom på supplerende krav til fx afskærmning eller nødstop.

Maskinerne må kun kunne startes ved en bevidst handling – altså ikke ved et tilfælde eller et uheld. Maskinerne skal have nødstop ved farestederne. Ved farligt efterløb skal nødstoppet kombineres med en bremse. Genstart af maskinen må alene kunne ske med de normale startanordninger, og først når nødstoppet manuelt er stillet tilbage i 'klarstilling'.

Nødstopknapper skal være røde og paddehatformede. På eller ved nødstoppet skal forefindes ordet NØDSTOP eller det skal have en gul bundplade med ca. dobbelt så stor diameter.

God instruktion i værkstedets maskiner:

- Medarbejdere skal instrueres og kende risici ved arbejdet
- Risiko skal fremgå af brugsanvisningen
- Personlige værnemidler skal fremgå af brugsanvisningen
- Maskiner skal være udstyret med et nødstop.

Trykbærende udstyr – eftersyn og kontrol

Trykluftbeholdere i forbindelse med trykluftanlæg er, når trykket overstiger 0,5 bar overtryk, og der samtidig er et produkttal over 1.000, omfattet af reglerne for trykbærende udstyr.

- **Produkttalet** = beholderens indstillingstryk i bar x beholderens rumfang i liter
- Beholderens mærkeplade angiver både indstillingstryk og volumen
- Trykluftbeholdere med produkttal over 1.000, som fx er monteret på en transportabel kompressor, betegnes også som trykbærende udstyr.

Trykbærende udstyr er underlagt krav om eftersyn og vedligeholdelse. Alle trykluftbeholdere med produkttal over 1.000 skal have et eftersyn hvert andet år af et godkendt firma. For kompressorer på en slamsuger eller en gyllevogn gælder, at der er krav om eftersyn allerede fra et produkttal på 200.

Et godkendt firma er en virksomhed, der er godkendt som inspektionsorgan, dvs. akkrediteret af DANAK eller tilsvarende anerkendt akkrediteringsorgan.

Eftersyn og kontrol, også kaldet periodiske undersøgelser, skal udføres som følger:

- Eftersyn mindst hver andet år (24 måneder)
- Besigtigelse indvendig og udvendig mindst hver fjerde år (48 måneder)
- Efter ny opstilling, ombygning, større reparation eller flytning.

Svejsning og skæring i metal – altid med udsugning

Medarbejdere der svejser, skærer i metal eller sliber i forbindelse hermed skal have gennemført et endags, lovpligtigt §26 sikkerhedskursus.

Sort stål, rustfrit stål og aluminium indeholder flere legeringsstoffer. De frigives som røg ved svejsning og skæring eller som støv ved slibning. Mængden afhænger af svejsetype og hvilken elektrode, der bruges.

Svejse- og skærerøg indeholder sundhedsskadelige gasser. De kan medføre alvorlige lidelser i luftvejene (næse, svælg, luftrør, lunger), hvis forureningen ikke fjernes.

Derfor skal svejse- og skærepladsen være godt ventileret ved hjælp af udsugning

- som punktudsugning med sugehoveder, der kan flyttes rundt, så røgen fjernes helt tæt på, hvor den opstår, eller
- som lokal udsugning ved at benytte et svejsebord med udsugning, normalt suppleret med mekanisk ventilation i lokalet på grund af undvegen røg, der ikke fjernes effektivt af procesudsugning.

I stedet for den udsugede luft skal der føres frisk luft ind. En procesudsugning ved lavtryk, som udsuger 1.000 kubikmeter luft i timen, kan i de fleste tilfælde fjerne al forurening fra svejseprocessen.

Recirkulering af procesluft er ikke tilladt. Den udsugede luft skal ledes ud i det fri og må ikke føres tilbage til det lokale, der arbejdes i.

I områder, hvor der ikke kan installeres effektiv, central udsugning eller bruges transportabel udsugning, skal der altid anvendes ånde-
drætsværn.

Arbejdspladser, hvor der arbejdes med svejsning, skal være afgrænsede fra andre arbejdspladser og være mærkede med passende advarsels- og sikkerhedsskiltning.

Sundhedsskadelige gasser fra svejsning og skæring i metal fjernes ved

- en effektiv punktudsugning
- at undgå påvirkning af sidemand med skadelige stoffer
- at sikre erstatningsluft uden trækgener.

El- og trykluftsværktøj

– betjening

Håndværktøj, som boremaskiner og vinkelslibere, er årsag til mange ulykker i værksteder. Ulykkerne forårsages typisk af skarpe og spidse genstande under arbejdet. Andre årsager er, hvis man bruger værktøjet til noget andet, end det er beregnet til – eller hvis det er dårligt vedligeholdt eller defekt.

Håndværktøj skal være sikret mod farer, fx være forsynet med en dødemandsknap, så maskinen standser, i samme øjeblik knappen ikke holdes nede. Samtidig skal håndtag være udformet, så maskinen ikke kan starte ved et tilfælde.

Håndtag på maskinerne skal være isolerede mod varme og kulde. Stikpropper, forlængerledninger og stikdåser skal være i slagfaste materialer (fx de tofarvede rød-grønne).

Håndværktøj skal kontrolleres efter leverandørens brugsanvisning, så de er sikkerheds- og sundhedsmæssigt forsvarlige. Fx skal dobbeltisoleret, eldrevet håndværktøj kontrolleres mindst hver sjette måned.

Hvis der er fejl eller mangler på et værktøj, må det ikke bruges. Forsyn det med et tydeligt skilt om, at det ikke virker.

Vinkelsliberen er det værktøj, der er skyld i flest arbejdsulykker. Det skyldes dels, at beskyttelsesskærmen er delvis åben, dels at mange bruger vinkelsliberen forkert. Undgå et skævt eller for kraftigt tryk, da det kan være årsag til at skiven sprænges, til fare for både bruger og evt. andre tilstedeværende.

Brug altid både øje- og høreværn ved arbejde med vinkelsliber samt åndedrætsværn, med mindre der anvendes egnet udsugning til fjernelse af støv.

Betjening af el- og trykluftsværktøj:

- Håndværktøj skal have 'dødemandsknap'
- Håndværktøj skal kontrolleres i følge brugsanvisningen
- Brug personlige værnemidler som foreskrevet.

Løftegrej

– for bedre arbejdsstillinger

Tunge løft eller løft i ubekvemme stillinger forekommer især ved håndtering og flytning af maskindele, værktøj eller andre tunge emner, fx ved montering af dæk og fælge. Hænder og arme belastes, ved brug af håndværktøj eller løft af emner, og hvis man vrider og drejer i håndledet, fx ved slibning.

Skuldrene belastes, ved løftede arme eller når hænderne er langt fra kroppen. Det kan fx være under arbejde i højden. Eller det kan være, hvis man ikke kan komme tæt på arbejdsfeltet, fx ved slibning. Belastningen bliver ekstra stor, hvis arbejdet samtidig kræver muskelkraft og værktøjet vibrerer.

Træk og skub kan være en belastning fx ved transport af tunge vogne eller vogne, der er svære at skubbe rundt i værkstedet. Belastningen ved træk og skub bliver større, hvis underlaget er ujævnt, eller hvis vognene har for små hjul. Hjul skal altid være godt vedligeholdt.

Belastende arbejdsstillinger og -bevægelser kan begrænses med gode pladsforhold og brug af det rigtige udstyr. Derfor bør serviceværkstedet udstyres med redskaber, der passer til opgaverne som fx lifte og støttebukke, kæder og stropper samt stiger og stilladser. Nogle opgaver kan kun udføres sikkert, hvis man anvender specialværktøj.

Tov, kæder, stropper og andet anhugningsgrej skal efterses før brug hver gang. Det skal være mærket med 'Størst tilladelig belastning'. Anhugningsgrej skal opbevares rent og tørt, og fibertov og rundslinger må ikke udsættes for sollys.

Stiger skal stå stabilt under brug. Stiger må kun bruges til at stå og arbejde fra, hvis det ikke er hensigtsmæssigt at anvende mere sikkert udstyr (begrænsninger på arbejdsstedet, som ikke umiddelbart kan ændres). Risikoen skal være meget lille og arbejdsperioden kort. Der må kun arbejdes med værktøj, der er let og let håndterligt og som kan betjenes med én hånd.

Ved arbejde med stiger skal man altid have et sikkert støttepunkt (fodfæste) og et sikkert holdepunkt (sted at holde fast). En stige skal holdes i forsvarlig stand, uanset om den er fastmonteret eller transportabel.

Den ansatte skal ved arbejde på stiger være iført egnet fodtøj med en blød, skridsikker sål. Fodtøjet skal sidde godt fast på fødderne.

Brand og eksplosion

– udstyr og instruktion

Det vigtigste værn mod hurtig brandudvikling er velegnet slukningsudstyr og personer, som kan betjene udstyret effektivt.

Sørg for instruktion af medarbejdere og afhold jævnligt praktiske øvelser i brandslukning. Røde slukkere er ikke nogen sikkerhed mod brand. Udstyret er intet værd, hvis ingen kan håndtere det korrekt.

Håndildslukkere skal placeres ved udgangsdøre og flugtveje samt der, hvor der er risiko for, at en brand kan opstå og udvikle sig. Derudover skal man placere en håndildslukker ved maskiner og arbejdsprocesser med forhøjet brandrisiko.

Slukkerne skal være lette at finde via tydelig skiltning. De må ikke fjernes fra deres faste plads.

De almindeligste former for håndslukningsudstyr er håndsprøjter, slangevinder, brandtæpper og håndildslukkere. Håndildslukkere skal være DS- eller EN-mærkede.

De almindeligste former for håndslukningsudstyr er håndsprøjter, slangevinder, brandtæpper og håndildslukkere. Håndildslukkere skal være DS- eller EN-mærkede. For at sikre at de virker, skal de efterses hvert år af en sagkyndig person og trykprøves af en certificeret virksomhed hvert 5. eller 10. år.

Brandmyndigheden, Arbejdstilsynet og andre myndigheder kan give påbud om, at der skal opsættes ekstra håndildslukkere. Og forsikrings-selskaber kan kræve, at der bliver sat håndildslukkere op i forbindelse med en forsikringsaftale.

Instruktion for udstyr til brand eller eksplosion:

- Alle medarbejdere skal kunne anvende udstyret
- Der skal afholdes brandøvelser
- Ildslukkere skal placeres korrekt
- Håndslukkere skal efterses.

Olier og kemikalier

– styr på stofferne med APB

Virksomheder, der anvender og opbevarer farlige stoffer og materialer, skal udarbejde arbejdspladsbrugsanvisninger (APB'er) for disse stoffer og materialer. Arbejdspladsbrugsanvisninger er brugsanvisninger, der er tilpasset den enkelte arbejdsplads.

Der kan desuden være krav om arbejdspladsbrugsanvisninger for stoffer og materialer, selvom de ikke er faremærkede, men fordi de indeholder stoffer, der anses for at være farlige. Det kan fx være, fordi indholdsstofferne har en grænseværdi.

Leverandørerne af stoffer og materialer har pligt til at levere et udførligt og letforståeligt sikkerhedsdatablad, som blandt andet beskriver:

- Forholdsregler ved opbevaring, brug og bortskaffelse
- Sundhedsfare
- Brug af værnemidler
- Brandbekæmpelse
- Førstehjælp
- Brandbekæmpelse.

Arbejdspladsbrugsanvisninger og leverandørens sikkerhedsdatablade skal være til rådighed for medarbejderne. De ansatte skal instrueres i, hvordan arbejdet udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvareligt. Herunder i brug og vedligeholdelse af personlige værnemidler og førstehjælpsforanstaltninger, der eventuelt skal bruges ved arbejdet. Arbejdspladsbrugsanvisninger skal revideres og opdateres, når der kommer nye oplysninger om stoffer og materialer. Det kan fx være, når leverandøren opdaterer sit sikkerhedsdatablad, eller når der kommer ny mærkning.

Kassér kemikalier, som ikke bruges mere. Kemikalier skal fortrinsvis bortskaffes i originalemballage. Hvis kemikalierester opsamles i særlige beholdere, skal disse forsynes med låg og mærkes med oplysninger om indhold.

Det samme gælder enhver form for brændbart eller brandfarligt materiale. Kontakt eventuelt kommunen med henblik på at få kemikalierne fjernet.

Orden og ryddelighed – for bedre sikkerhed

Rod og uorden er årsag til mange ulykker i et værksted. Medarbejdere er typisk i fare for at

- falde, glide eller snuble
- støde ind i noget
- skære eller stikke sig
- komme i kontakt med kemikalier eller skadelige materialer
- blive ramt af faldende/flyvende genstande, fx håndværktøj.

Andre forhold der kan skabe risikosituationer, er hvis

- man ikke kan finde det rigtige værktøj
- hjælpemidler er vanskeligt tilgængelige
- bevægelsesfriheden er begrænset af materialer og lagervarer
- lokalet er uoverskueligt.

Risikoen er der, så snart rodet forekommer, og en ulykke kan lynhurtigt ske. Derfor er det vigtigt med en virksomhedskultur, som sikrer god orden. Det gælder ikke mindst i perioder med spidsbelastning, hvor der ikke er overskud til at være opmærksom på de risici, som rod fører med sig.

Grundprincipperne for god orden er

- løbende at sortere og smide væk
- system i tingene
- god rengøring og alle ting på rette plads
- en standard for, hvordan orden opretholdes
- selvdisciplin til at opretholde god orden
- klar ansvarsfordeling for oprydning på givne områder.

Gangarealer skal være fri for genstande og materialer, der kan være til fare for færdslen. Spild og affald skal samles og bortskaffes på forsvarlig måde. El-installationer og andre tekniske installationer skal være i orden og vedligeholdt.

Personlige værnemidler

– når opgaven kræver det

Personlige værnemidler skal yde den beskyttelse, de er beregnet til, og ikke medføre unødige gener. De skal passe brugeren og være egnede til anvendelse på arbejdsstedet. Hvis der er behov for at bruge flere slags personlige værnemidler, skal de kunne kombineres og stadig beskytte mod de enkelte risici.

Hvis arbejdet ikke på anden måde kan planlægges, tilrettelægges og udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt, må arbejdsgiveren kun lade arbejdet udføre, såfremt der anvendes personlige værnemidler. Arbejdsgiveren skal stille de personlige værnemidler til rådighed. De skal være rene, tørre og desinficerede, inden de tages i brug. Arbejdsgiveren skal sørge for, at medarbejderne bruger personlige værnemidler straks ved opgavens begyndelse og til den er helt afsluttet.

Medarbejderne skal have instruktion i at bruge værnemidlerne samt oplysning om, hvilken risiko de løber ved ikke at bruge dem. Medarbejderne skal medvirke til, at udstyret virker efter hensigten. Og de skal sige til, hvis der er fejl og mangler.

Der skal skiltes ved arbejdssteder, hvor der skal anvendes personlige værnemidler – og med hvilke typer der er påkrævet. Skiltene skal være solide og godt vedligeholdt.

Der skal være accept af, at alle skrider ind, hvis nogen bryder reglerne om bruge af personlige værnemidler.

Anvendelse af personlige værnemidler:

- Arbejdsgiver skal sikre, at ansatte anvender personlige værnemidler
- Personlige værnemidler skal placeres, hvor de skal anvendes
- Skilte skal oplyse hvor personlige værnemidler skal anvendes.

Love og regler

– værd at vide

At-bekendtgørelser

- Bekendtgørelse nr. 96 af 13. februar 2001 med senere ændringer om Faste arbejdssteders indretning
- Bekendtgørelse nr. 63 af 6. februar 2006 om Beskyttelse mod udsættelse for støj i forbindelse med arbejdet.
- Bekendtgørelse nr. 1109 af 15. december 1992 om Anvendelse af tekniske hjælpemidler med senere ændringer
- Bekendtgørelse nr. 292 af 26. april 2001 med senere ændringer om Arbejde med stoffer og materialer (kemiske agenser)
- Bekendtgørelse nr. 1706 af 15. december 2010 med senere ændringer om Brug af personlige værnemidler
- Bekendtgørelse nr. 100 af 31. januar 2007 om Anvendelse af trykbærende udstyr
- Bekendtgørelse nr. 743 af 23. september 1999 om Indretning af trykbærende udstyr
- Bekendtgørelse nr. 99 af 31. januar 2007 om Indretning, ombygning og reparation af trykbærende udstyr
- Bekendtgørelse nr. 289 af 24. april 2001 med senere ændringer om Transportabelt trykbærende udstyr
- Bekendtgørelse nr. 565 af 24. juni 1994 om Simple trykbeholdere.

At-vejledninger

- At-vejledning B.1.3 om Maskiner og maskinanlæg
- At-vejledning B.3.1.1 om Brug af transportable stiger
- At-vejledning D.2.16. om Svejsning, skæring mv. i metal
- At-vejledning F.0.6. om Forebyggelse af ulykkesrisici ved hjælp af orden og rydelighed
- AT-vejledning C.0.11 om Arbejdspladsbrugsanvisning for stoffer og materialer
- AT-vejledning C.0.12 om Leverandørbrugsanvisning (sikkerhedsdatablad) og teknisk datablad for stoffer og materialer
- At-vejledning A.1.1. om Ventilation af faste arbejdssteder
- At-meddelelse nr. 2.01.2 om Gaffeltruckførercertifikat.

Informationsmaterialer fra BAR Jord til Bord

- Sikkerhedshåndbog for landbrug og maskinstationer
- Svejsning i landbruget
- Lovpligtige eftersyn af landbrugsmaskiner og udstyr
- Vejledning om støj i landbruget
- Bortskaffelse af tom emballage kemikalierester
- Faresymboler.

Om brandtekniske vejledninger og informationer

- Se: brandteknisk-institut.dk
- Tekniske forskrifter – Beredskabsstyrelsen.

Andre vejledninger

- Faste arbejdssteders indretning – GLS-a samt VFL.

Jordbrugets Arbejds miljøudvalg
Agro Food Park 13
8200 Aarhus N
T 8740 3400
E barjordtilbord@gls-a.dk

Arbejdstagersekretariatet
Kampmannsgade 4
1790 København V
T 8892 0991
E barjordtilbord@3f.dk

www.barjordtilbord.dk

BAR Jord til Bord